<u>בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים</u>

ע"פ 5558/19

לפני:	כבוד השופט י' עמית כבוד השופט ג' קרא כבוד השופטת י' וילנר
המערער:	מכלוף קדוש
	נ ג ד
המשיבים:	1. מדינת ישראל 2. פלוני

ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי ירושלים בת"פ 026074-08-17 שניתן ביום 18.07.2019 על ידי כבוד השופט ד' טפרברג

תאריך הישיבה:	ט"ז בטבת התש"ף	(13.01.2020)
בשם המערער:	עו"ד ורד בירגר	
בשם המשיבים:	עו"ד דגנית כהן ויליאמס	

<u>פסק-דין</u>

<u>השופט י' עמית</u>:

ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בירושלים (כב' השופט ד' טפרברג) (הכרעת דין מיום 17.3.2017 וגזר דין מיום 18.7.2019), בו הורשע המערער בעבירה של חבלה בכוונה מחמירה ונגזרו עליו 56 חודשי מאסר בפועל, עונש מאסר על תנאי ופיצוי למתלונן.

רקע עובדתי

1. ביום 3.8.2017 יצא המערער, יליד 1960, מבית אמו עמה הוא מתגורר, כשברשותו סכין. המערער שם פעמיו לחנות ירקות מקומית, הנמצאת בבעלות המתלונן. עם כניסתו לחנות, שלף המערער את הסכין ודקר את המתלונן בבטנו, ולאחר מכן הניף את הסכין לעבר בטנו של המתלונן מספר פעמים ופצע אותו. המתלונן הובהל לבית החולים, שם אובחן עם קרעים בשרירי דופן הבטן ושלושה חורים במעי. המתלונן נותח ובוצעו כריתה ותפירה של חלקים מהמעי, והוא שוחרר כעבור כשבוע. המערער נעצר בו ביום. יצויין כי בין המתלונן לבין המערער, המתגורר בקרבת מקום לחנות, ישנה היכרות בת עשרות שנים.

השתלשלות עובדתית זו אינה שנויה במחלוקת, והדיון בבית המשפט המחוזי, כמו גם בערעור שלפנינו, נסב על שאלת תחולתו של סייג אי השפיות המעוגן בסעיף 34ח לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין). נקדים ונציין כי אין חולק שהמערער לוקה בסכיזופרניה ובהפרעת אישיות אנטי סוציאלית, כי הוא משתמש בסמים, וכי הוא אושפז בעבר במחלקות סגורות.

2. בטרם אפנה לתיאור פסק דינו של בית המשפט המחוזי, אזכיר בקצרה התרחשות שאירעה ביום 21.7.2017, כשבועיים ימים לפני אירוע הדקירה (להלן: האירוע הראשון). באותו הבוקר התקשרה למשטרה אמו בת ה-92 של המערער, שעמה כאמור מתגורר המערער. לפי האמור בדו"ח הפעולה (נ/7), אמו של המערער מסרה שהיא חוששת לחייה, שבנה "השתגע" ושהוא חולה וזקוק לטיפול (תמליל השיחה – נ/12). בעקבות השיחה הגיעו שוטרים למקום, ולאחר שהתברר שאין חשד לביצוע עבירה, עזבו את המקום. לפי האמור בדו"ח הפעולה, אחיו של המערער היה במקום ואישר שהמערער לא תקף את האם.

בחלוף כשעה התקשרה אמו של המערער למשטרה בשנית (תמליל השיחה – נ/13). השוטרים שבו למקום, ולאחר שהתפתח עימות פיזי עם המערער, הוא נעצר. לעניין זה אפנה להודעתו של דוד, אחיו של המערער, שנגבתה ממנו יומיים לאחר האירוע הראשון (נ/15). דוד שיבח את השוטר שהיה נעים הליכות, וסיפר שהמערער החל להרים את קולו על השוטרים ובשלב מסוים "התחילו מכות", והשוטר נאלץ לקרוא לתגבורת כדי להשתלט על המערער. בתשובה לשאלה מדוע אמו מפחדת מהמערער, השיב דוד כי "[המערער] אמר שהוא חולה מאוד, יש לו הזיות ושהוא שומע קולות כל הלילה". אח נוסף של המערער, ציון, מסר גם הוא הודעה במשטרה (נ/14), בה טען שזה לא סוד שהמערער משתמש בסמים קשים ושיש לו בעיות פסיכיאטריות. כן סיפר שלאחרונה חלה התדרדרות במצבו שהתאפיינה בהתפרצויות קשות של צעקות, היסטריה ואיומים. לדבריו, המערער סיפר שהוא שומע קולות שאומרים לו מה לעשות, ואומרים לו שהוא צריך לגנוב ולהרביץ, להיות עשיר. ציון מסר שלדעתו אין מנוס מאשפוז של המערער, אם לא מרצון אז בכפייה.

בהודעה שמסרה אמו של המערער למשטרה (נ/10), היא טענה כי התקשרה למשטרה לאחר שראתה שהמערער "הולך ובא ומדבר עם עצמו אומר שהוא שומע קולות אז ראיתי דברים מוזרים אז נכנסתי לפחד". עם זאת, אמו של המערער הכחישה כי המערער איים עליה. לדבריה, המערער "מת עליה", מנשק את רגליה ומעולם לא הרים

עליה יד. אמו של המערער אישרה כי הוא מטופל אצל פסיכיאטר ומקבל זריקה מדי חודש, אך "בזמן האחרון הוא לא הולך לדעתי הרגשתי שיש התדרדרות".

3. ביום האירוע הראשון נחקר המערער במשטרה. המערער טען כי אמו לא מפחדת ממנו וכי לא איים עליה, הגם שייתכן שקילל אותה. כן טען המערער "יש לי קולות. אני מדבר עם אלוהים, עם טרא[מ]פ, עם מי שאתה רוצה אני מדבר, טלוויזיה, עיתון, מדבר עם כולם. ואני שומע אותם בחזרה מדברים אליי, אני רואה ושומע" (נ/8). למחרת היום נבדק המערער במרכז לבריאות הנפש כפר שאול. בבדיקה לא נמצאו סימנים פסיכוטיים פעילים, לא נמצאה עדות למסוכנות לעצמו או לסובבים אותו, ונקבע כי הוא אינו זקוק לאשפוז פסיכיאטרי דחוף (נ/9).

מהחומר שלפניי עולה כי מספר ימים לאחר האירוע הראשון, המערער שוחרר ממעצר בתנאים מגבילים הכוללים ערבויות וצו הרחקה מאמו (אפנה לפרוטוקול הדיון בבית המשפט המחוזי מיום 10.5.2018 בעמ' 122-123). ביום 2.8.2017, יום לפני אירוע הדקירה נושא הערעור שלפנינו, האריך בית משפט השלום את תנאי שחרורו של המערער בהסכמה, וכן קיבל את בקשת באת כוחו להפנותו לקבלת חוות דעת פסיכיאטרית (החלטת כב' השופט י' מינטקביץ במ"ת 65028-07-17). כאמור, למחרת היום ביצע המערער את מעשה הדקירה שבעטיו הורשע בבית המשפט המחוזי ושעליו נסב הערעור דנן.

פסק דינו של בית המשפט המחוזי

4. בית המשפט המחוזי סקר את חומר הראיות, לרבות חוות דעתם של המומחים ועדויותיהם בחקירה הנגדית, וכן עדויותיהם של יתר העדים. בסיכומו של דבר, בית המשפט אימץ את חוות דעתו של ד"ר אולמר, המומחה מטעם הפסיכיאטר המחוזי. בית המשפט ציין כי חוות דעתו של ד"ר אולמר התבססה על תצפיות ובדיקות שנערכו למערער במשך 11 ימי אשפוז, כמו גם על ההיסטוריה הרפואית של המערער, בעוד שחוות דעתו של המומחה מטעם ההגנה התבססה על מפגש בודד בן שעה אחת שהתקיים מספר חודשים לאחר האירוע. כן ציין בית המשפט את הפער בהתרשמותו מעדויותיהם של שני המומחים. בנוסף, בית המשפט הפנה לדבריו של המערער עצמו, אם בחקירתו במשטרה ואם בעדותו בבית המשפט, המלמדים על מצבו במועד האירוע ועל כך שלא היה נתון בהתקף פסיכוטי, וכן על המניעים שלו למעשה: נקמה במתלונן שהעליבו מספר שבועות קודם לכן, ורצונו של המערער לשוב לבית הסוהר ולא להמשיך לחיות "חיי רחוב". עוד ציין בית המשפט את התרשמותו השלילית מעדותו של המערער, על

הסתירות העולות ממנה ועל המניפולטיביות שאפיינה אותה. בשורה התחתונה, בית המשפט קבע כי המערער ביצע את המעשה במודעות מלאה, תוך שהוא דוחה את טענתו כי ביצע את העבירה בשל קולות שפקדו עליו. טענת המערער לתחולתו של סייג אי שפיות הדעת נדחתה אפוא, והוא הורשע בעבירה של חבלה בכוונה מחמירה.

בבואו לגזור את דינו של המערער, בית המשפט המחוזי ציין את הפגיעה הקשה שנגרמה למתלונן, אדם כבן 55, וכן עמד על עברו הפלילי העשיר של המערער, הכולל עשרות הרשעות, לרבות בעבירות אלימות. מנגד, בית המשפט התייחס לעברו הפסיכיאטרי של המערער, וציין כי יכולתו של המערער להבין ולשלוט במעשיו היתה מוגבלת במידת מה. בסופו של דבר, בית המשפט גזר על המערער עונש של 56 חודשי מאסר בפועל, 10 חודשי מאסר על תנאי ופיצוי למתלונן בסך 20,000 ₪.

מכאן ערעורו של המערער, המופנה הן נגד הכרעת הדין הן נגד גזר הדין.

עיקר טענות הצדדים

5. באת כוחו של המערער טוענת, בין היתר, כי בית המשפט המחוזי שגה בהעדיפו את חוות דעתו של ד"ר אולמר, המומחה מטעם הפסיכיאטר המחוזי, וכי עוד לפני שמיעת עדויות המומחים, בית המשפט גילה דעתו כי חוות דעתו זו עדיפה על פני כל חוות דעת אחרת. עוד נטען כי לא ברור אם החומר הראייתי המתייחס לאירוע הראשון היה בידי ד"ר אולמר בעת שכתב את חוות דעתו לגבי אירוע הדקירה; כי ד"ר אולמר כתב שתי חוות דעת זהות לגבי שני האירועים; כי ההסברים שסיפק המערער מלמדים על מצב פסיכוטי; כי בני משפחתו של המערער סיפרו גם הם על קולות ששמע המערער, ואף ההיסטוריה הפסיכיאטרית שלו תומכת בכך; וכי בית המשפט שגה בכך שהתעלם מהאירוע הראשון וכן מאירוע שהתרחש בעבר שבו טען המערער כי הוא שומע קולות הפוקדים עליו לדקור. באשר לגזר הדין, נטען כי בית המשפט המחוזי לא התחשב מספיק במצבו הנפשי של המערער, וכי לא היה מקום לזקוף לחובתו את בחירתו לנהל הליך בשאלת אחריותו. לבסוף נטען כי לא היה מקום לגזור על המערער רכיב של פיצוי, שכן הוא אינו עובד ומעולם לא עבד, ולפיכך העונש יגולגל אל כתפי משפחתו.

6. המדינה, מנגד, מכירה במורכבות הנשקפת מההשתלשלות העובדתית, אך סבורה כי אין מקום להתערב בפסק דינו של בית המשפט המחוזי. לטענת המדינה, אין זו הפעם הראשונה שבה אמו של המערער התעייפה מלטפל בו והתקשרה לפסיכיאטר בטענה כי חלה החמרה במצבו הנפשי, אף שבפועל הוא לא היה נתון במצב פסיכוטי, כפי שאירע

גם כשנה לפני האירוע. המדינה מפנה לכך שבליל האירוע הראשון, המערער נבדק ונמצא כי אין צורך לאשפזו; וזו הייתה המסקנה גם כשנבדק שלושה ימים לאחר אירוע הדקירה; כי טענתו ל"קולות פוקדים" שבעטיים ביצע את הדקירה נשמעה מפיו לראשונה רק מספר ימים לאחר האירוע במסגרת ההסתכלות שנערכה לו, והיא נמצאה בלתי מהימנה; כי התנהלותו בחקירה מלמדת על מצבו ועל כך שהיה אחראי למעשיו; וכי חוות דעתו של ד"ר אולמר ועדותו בבית המשפט מהווה מענה לכל תהיות ההגנה.

דיון והכרעה

7. לאחר עיון בפסק דינו של בית המשפט המחוזי ובחומר הראיות, לרבות צפייה בסרטון האירוע ובחקירתו המצולמת של המערער, קריאת ההודעות שגבתה המשטרה, חוות דעתם של המומחים ופרוטוקול הדיונים בבית המשפט המחוזי; ולאחר קריאת טענות הצדדים בערעור ושמיעת טיעוניהם בעל פה, לא שוכנעתי כי יש מקום להתערב בפסק דינו של בית המשפט המחוזי. אכן, כפי שהודתה המדינה ביושר, התמונה העולה במקרה שלפנינו היא תמונה מורכבת. אין חולק כי המערער לוקה במחלת נפש מסוג סכיזופרניה, וכי יש לו עבר פסיכיאטרי משמעותי לצד רקע של שימוש כבד בסמים. ברם, כפי ששנינו לא פעם ולא פעמיים, קיומה של מחלת נפש הוא אמנם תנאי לתחולת סייג אי השפיות, אך די בו. כפי שיפורט להלן, במקרה דנן לא נתמלאו התנאים הדרושים לצורך תחולתו של הסייג.

8. סייג אי השפיות מעוגן בסעיף 34ח לחוק העונשין, הקובע כדלקמן:

> אי שפיות הדעת
> 34ח. לא יישא אדם באחריות פלילית למעשה שעשה אם, בשעת המעשה, בשל מחלה שפגעה ברוחו או בשל ליקוי בכושרו השכלי, היה חסר יכולת של ממש –
> (1) להבין את אשר הוא עושה או את הפסול שבמעשהו; או
> (2) להימנע מעשיית המעשה.

כפי שהוסבר אין ספור פעמים בפסיקה, אדם הטוען לתחולתו של סייג אי השפיות נדרש לעמוד בשלוש דרישות מצטברות: האחת – קיומה של מחלת נפש או ליקוי שכלי; השניה – חוסר יכולת של ממש להבין את אשר הוא עושה או את הפסול שבמעשהו או להימנע מעשיית המעשה; והשלישית – קיומו של קשר סיבתי בין המחלה לבין חוסר היכולת. באשר לדרישת "חוסר היכולת", זו יכולה להתבטא בשני אופנים: האחד – פגיעה שכלית-קוגניטיבית בעטיה האדם אינו מבין את אשר הוא עושה או את הפסול שבמעשהו

(העדר הבנה); והשני – איבוד שליטה, במובן זה שהאדם אינו מסוגל לשלוט בדחפיו (העדר רצייה) (ראו, בין היתר, ע"פ 6750/16 סופיצ'ייב נ' מדינת ישראל, פסקה 9 (18.12.2016) (להלן: עניין סופיצ'ייב)).

אם כן, לצורך התגבשות הסייג, יש לקבוע כי המערער היה "חסר יכולת של ממש", במובן זה שהקולות הפוקדים ששמע-כביכול, הביאוהו למצב פסיכוטי שבעטיו נשללה ממנו היכולת להימנע מביצוע מעשה הדקירה או להבין את הפסול שבמעשהו, בבחינת "פגיעה מסיבית ועמוקה ביכולת ההבנה או הרצייה" (ע"פ 8287/05 בחטרזה נ' מדינת ישראל בפסקה 14ה והאסמכתאות שם (11.8.2011) (להלן: עניין בחטרזה)). דרישה זו היא לוז הגנת אי השפיות, והיא העומדת במוקד הדיון בערעור שלפנינו.

9. לצורך הכרעה אם מעשיו של אדם חוסים תחת סייג אי השפיות, בית המשפט נדרש לקבוע מה היה מצבו הנפשי במועד ביצוע העבירה. קביעה זו, ואין בלתה, היא אשר תכריע אם האדם ישא באחריות פלילית בגין מעשיו. בית המשפט נדרש אפוא למקד את עדשת המצלמה ולעשות "זום-אִין" למצבו של האדם בנקודת הזמן בה בוצע המעשה.

מלאכה זו אינה תמיד פשוטה. דרכו של עולם שהלכי נפשו של אדם נותרים סמויים מן העין, ופעמים רבות אין בכוחה של הסתכלות צרה ונקודתית על התנהגותו ברגע נתון, כדי לשפוך די אור על מצבו הנפשי. לפיכך, בית המשפט נדרש לעשות גם "זום-אאוט" ולהרכיב על המצלמה עדשה בעלת זווית רחבה, שמבעד לה נשקף ציר זמן ארוך יותר: וכך, לצד התנהלותו של אדם בעת ביצוע המעשה, על בית המשפט ליתן דעתו על מצבו לפני ביצוע המעשה ולאחר ביצוע המעשה. הרחבת שדה הראייה כמתואר, באופן הצופה פני עבר והצופה פני עתיד (ביחס למועד ביצוע העבירה), מהווה כלי עזר שנועד לסייע לבית המשפט לקבוע מה היה מצבו של אדם במועד ביצוע העבירה, שהוא כאמור המועד הרלוונטי לצורך תחולתו של סייג אי השפיות. בע"פ 6385/11 בניטה נ' מדינת ישראל (3.12.2012), עמדה השופטת (כתוארה אז) נאור על כך שהתרשמויות כלליות של עדים בדבר התדרדרות במצב נפשי של אדם בתקופה שקדמה לאירוע, "אינן תורמות תרומה ישירה למחלוקת שבין הצדדים", שכן השאלה הטעונה הכרעה נסבה על מצבו הנפשי של אדם במועד האירוע (שם בפסקה 23). כשלעצמי, אני סבור כי לעדויות על התדרדרות במצב נפשי בתקופה שקדמה לאירוע יש משקל, כחלק ממכלול המסכת הראייתית הנדרשת לצורך בחינת מצבו של הנאשם בעת האירוע.

10. על רקע דברי הקדמה אלה, נפנה לבחון מה היה מצבו הנפשי של המערער במועד ביצוע העבירה, תוך הסתייעות בראיות לגבי מצבו לפני האירוע ולאחריו. כפי שצוין

בפתח הדברים, לטעמי לא עלה בידי המערער לבסס ספק סביר לגבי יכולתו להימנע מעשיית המעשה, ועל כן דין ערעורו להידחות. להלן פירוט הדברים (למען הנוחות, כל ההדגשות להלן הוספו, אלא אם צוין אחרת).

היסטוריה רפואית

11. כפי שצוין בפתח פסק הדין, אין חולק כי המערער לוקה בתחלואה כפולה, כי הוא אובחן בעבר כלוקה בסכיזופרניה ובהפרעת אישיות אנטי סוציאלית, אושפז בעבר בבתי חולים פסיכיאטריים וכן עבר תהליכי גמילה מסמים. בנסיבות אלו, איני רואה להידרש בפרוטרוט להיסטוריה הרפואית הענפה של המערער, ואסתפק בהערות ספורות הצריכות לענייננו.

12. ראשית, יש לציין כי אין זו הפעם הראשונה בה טען המערער לשמיעת קולות, בכללם קולות האומרים לו לדקור. כך, בשנת 2010, בעת שהמערער היה בבית הסוהר, הוא הופנה למחלקה סגורה לאחר שחלה התדרדרות במצבו הנפשי והוא תקף סוהר. המערער התקבל למחלקה כשהוא במצב של "רפיון אסוציאטיבי בולט" (הפרעה קשה במהלך החשיבה, המתבטאת בחוסר קשר בין המשפטים ודילוג מנושא לנושא (כך לפי עדותו של ד"ר אולמר, פרוטוקול מיום 6.5.2018 בעמ' 81)). עוד צוין במכתב שנשלח מטעם המחלקה לפסיכיאטר המחוזי, כי המערער נראה "מסתכל לצדדים בצורה חשדנית, נראה מקשיב למשהו"; כי הוא טען שהוא "מקבל הנחיות מאחיו 'דרך קולות'"; וכי הוא רצה סכין "כדי לדקור כמה שיותר אנשים" (נ/2). ניכר אפוא כי במועד האפיזודה המתוארת, המערער היה נתון במצב פסיכוטי ("אפיזודה פסיכוטית סוערת" כלשון ד"ר אולמר – פרוטוקול מיום 6.5.2018 בעמ' 79). יש לציין כי רק בחלוף מספר ימים, בהם טופל בכדורים וזריקות, הוטב מצבו בהדרגה.

בנוסף, בשנת 2016 הופנה המערער למיון בבית החולים איתנים על ידי ד"ר גרינברג, הפסיכיאטר המטפל שלו, שביקש לשקול את אשפוזו בשל החמרה במצבו ומשום ש"אמו הקשישה סובלת מאיומים [מצדו] אם אינה מספקת כספים לסמים" (ת/15). עוד נכתב בטופס הקבלה כי המערער סיפר על "קולות ששומע ב5 השנים האחרונות אשר דורשים ממנו שידקור מישהו, כדי להגיע לכלא, שם יהיה האדם הכי מכובד והכי נערץ", תוך שהמערער הבהיר כי הוא "יודע מה זה כלא ולא רוצה לחזור לשם ולכן לא דוקר אף אחד". במהלך אשפוזו שב המערער וסיפר על שמיעת קולות פוקדים האומרים לו לדקור אנשים ולבצע עבירות תמורת תשלום, תוך שהוא מסביר כי אינו נשמע להם כיוון שלא ראה הוכחה לכוונתם ולקיומם. לאחר אשפוז למשך שלושה שבועות, חל

שיפור במצבו של המערער והוא השתחרר להמשך טיפול בקהילה. בסיכום הדברים נכתב כי "ידוע על מצב פסיכוטי כרוני כולל שמיעת קולות פוקדים – ללא ביצוע הפקודות".

13. החשיבות באפיזודות האמורות טמונה בכך שהן מלמדות אותנו שהמערער אכן התלונן בעבר כי הוא שומע קולות הפוקדים עליו לדקור. בד בבד, המערער עצמו הסביר כי הוא לא נשמע לקולות (המורים לו לדקור או לבצע עבירות תמורת תשלום), אם משום שאינו רוצה לחזור לכלא, ואם משום שלא ראה הוכחה לכוונתם של הקולות ולקיומם. עוד יש לציין כי הן ב-2010 והן ב-2016, חלפו כשלושה שבועות מרגע אשפוזו ועד שמצבו הוטב ואִפשר את שחרורו.

14. העובדה שהמערער התלונן בעבר על שמיעת קולות הפוקדים עליו לדקור, מחדדת את הצורך לדרוש ולחקור היטב לגבי מצבו בעת אירוע הדקירה נושא דיוננו. אף המומחה מטעם הפסיכיאטר המחוזי, ד"ר אולמר, הודה ביושר בעדותו כי העובדה שהמערער התלונן בעבר על שמיעת קולות האומרים לו לדקור, היא הסיבה שבגינה נדרש ההליך לבירור מצבו של המערער בתיק דנן (פרוטוקול מיום 6.5.2018 בעמ' 52). בד בבד, חשוב להדגיש: העובדה שהמערער התלונן בעבר על שמיעת קולות כמתואר, אינה מוכיחה כי גם במקרה דנן הוא שמע קולות הפוקדים עליו לדקור. בנוסף, גם אם נצא מנקודת הנחה כי לפני אירוע הדקירה המערער אמנם שמע קולות הפוקדים עליו לדקור, לא די בכך כדי לקבוע כי נשללה ממנו היכולת להימנע מעשיית המעשה. מחשבות שווא לחוד, וחוסר יכולת להימנע מביצוע המעשה לחוד. עצם שמיעת קולות פוקדים אינה שוללת בהכרח את יכולתו של אדם לבחור אם להישמע להם, והא ראיה שהמערער עצמו הבהיר בעבר כי הוא בוחר שלא להישמע לקולות. השאלה נותרת אפוא על מקומה: האם מחלתו של המערער שללה ממנו את היכולת להימנע מדקירת המתלונן? על מנת להשיב על כך, נתור תחילה אחר אינדיקציות לגבי מצבו של המערער לפני אירוע הדקירה.

מצבו של המערער לפני אירוע הדקירה

15. כפי שתואר בפתח הדברים, כשבועיים ימים לפני אירוע הדקירה התרחש האירוע הראשון, בגינו נעצר המערער לאחר שהתעמת עם שוטרים שהגיעו לבית אמו, לאחר שזו התקשרה למשטרה. מטבע הדברים, באת כוחו של המערער טענה כי יש לייחס לכך משקל רב, בבחינת אינדיקציה למצבו הנפשי הקשה של המערער באותם ימים. בהקשר זה, אקדים ואבהיר כי מקובלת עלי טענת ההגנה בדבר ההתדרדרות שחלה במצבו הנפשי של המערער בתקופה שקדמה לאירוע הדקירה. כך עולה מההודעות שמסרו בני משפחתו למשטרה ומעדויותיהם בבית משפט קמא, ולא מצאתי טעם שלא לקבל את הדברים

(אוסיף כי איני רואה לייחס חשיבות רבה לשאלה באיזו מידה התדרדרות זו התרחשה בזיקה לסמים שצרך המערער באותם ימים).

החשוב לענייננו, שלאחר חקירתו בגין האירוע הראשון, המערער נשלח, בליווי שוטרים, לבדיקה במיון הפסיכיאטרי בכפר שאול. ד"ר אבו-טיר, שבדק את המערער, כתב שהמערער מוכר למערכת הפסיכיאטרית בגין מספר אשפוזים בעבר, וכי אובחן כסובל מסכיזופרניה ושימוש מסיבי בקוק-פרסי. במכתב השחרור של המערער צוין עוד כי המערער שיתף פעולה והתמצא בכל המובנים; כי הוא דיווח על שמיעת קולות מזה שנים אך שלל שמיעת קולות בעת הבדיקה, שלל כוונה לפגוע בעצמו או באחרים ולא נראה הזייתי. כן צוין כי לדברי המערער, הוא השתמש בקוק-פרסי באותו הבוקר. לסיכום נכתב לגבי המערער כי אין עדות לסימנים פסיכוטיים פעילים, אין עדות לסימנים אפיקטיביים מג'רומים [כך במקור – י"ע], אין עדות למסוכנות לעצמו או לסובבים אותו, וכי הוא אינו זקוק לאשפוז פסיכיאטרי דחוף (נ/9). מובן כי ממצאיו של ד"ר אבו-טיר אינם מלמדים על מצבו של המערער כשבועיים לאחר מכן, במועד אירוע הדקירה. עם זאת, יש בהם כדי לתמוך בטענה כי בעת שהתעמת עם השוטרים בבית אמו, לא היה המערער נתון במצב פסיכוטי; והעובדה שאמו של המערער ואחיו דאגו לו בגין מצבו, אינה מעידה על כך שבאותם ימים הוא גלש למצב פסיכוטי אקוטי שהצריך את אשפוזו המיידי.

16. לאחר האירוע הראשון (ככל הנראה בחלוף תקופת מעצר קצרה), שוחרר המערער בתנאים מגבילים הכוללים צו הרחקה מאמו. במשך מספר ימים לן המערער במחסן של חבר בירושלים. המערער העיד כי במחסן לא היו שירותים ומקלחת וכי לשם כך היה הולך לישיבה סמוכה. עוד יצויין, כי בתקופה בה היה המערער משוחרר בתנאים מגבילים, בין האירוע הראשון לאירוע הדקירה, הוא המשיך ללכת למרפאה לקבל טיפול תרופתי. כך עשה המערער ביום 30.7.2017, ימים ספורים לפני אירוע הדקירה, שעה שנבדק בתחנת בריאות הנפש, "נמצא במצב נפשי יציב" וקיבל את הזריקה התקופתית שלו (עמ' 4 לחוות דעת אולמר).

17. לדברי המערער בעדותו, לאחר שבוע שבו היה משוחרר בתנאים מגבילים ושבמהלכו לן במחסן של חברו, תנאי שחרורו הוארכו על ידי בית המשפט למשך חודש נוסף, דבר שעצבן אותו. המערער העיד כי מאותו מועד חדל לעמוד בתנאי ההרחקה והגיע לבית אמו (פרוטוקול מיום 22.11.2018, עמ' 136-139). בכך התייחס המערער ככל הנראה להחלטת כב' השופט מינטקביץ מיום 2.8.2017, בה הוארכו תנאי שחרורו של המערער עד תום ההליכים. כזכור, יום למחרת החלטה זו של בית המשפט (שכאמור עצבנה את המערער), התרחש אירוע הדקירה.

18. כעת נדלג קדימה, אל ההודעה שמסרה אמו של המערער למשטרה מספר ימים לאחר אירוע הדקירה (ת/14). בהודעה זו סיפרה אמו של המערער כי ביום האירוע, לפני אירוע הדקירה, המערער "אמר לי שהוא רוצה לדקור מישהו. הוא אמר לי שלא טוב לו פה ושהוא רוצה ללכת לבית סוהר. זהו זה, זה מה שהוא אמר לי. אחר כך אמרתי לו למה את רוצה לדקור, אסור לך, אז הוא אמר לי לא טוב לי בחיים וככה אני רוצה לעשות. זהו זה מה שהוא אמר לי". עוד סיפרה האם כי המערער אמר שהראש שלו לא במקום ואינו יכול לחיות. יצויין כי אחייניתו של המערער שמעה אף היא מפי סבתה (אמו של המערער), כי המערער סיפר לה שהוא הולך לדקור מישהו, וכשסבתה אמרה למערער שהוא ילך לבית הסוהר, הוא השיב לה שזה מה שהוא רוצה (ת/15 וכן פרוטוקול מיום 22.11.2018 בעמ' 104).

מצבו של המערער ביום אירוע הדקירה ובסמוך לאחר מכן

19. במקרה דנן עומד לרשותנו תיעוד חזותי (ללא קול) של אירוע הדקירה, שתועד במצלמת האבטחה של החנות. בסרטון נראה המערער כשהוא נכנס לחנות בהליכה, מתקדם לכיוון המתלונן, דוקר אותו בבטנו, מניף את הסכין (כמה שנחזה להיות ניסיון דקירה נוסף) ואז יוצא בהליכה מן החנות. כשלעצמי, מלבד עצם מעשה הדקירה, לא מצאתי בסרטון רמז העשוי ללמד על מצב פסיכוטי שבו היה נתון המערער באותו הרגע. גם מההודעות שגבתה המשטרה מהמתלונן (ת/5), מבנו של המתלונן (ת/6) ומאדם נוסף שהיה בחנות ברגע הדקירה (ת/7), לא עולה אינדיקציה להתנהגות משונה מצדו של המערער (השוו לעניין סופיצייב, שם תואר המערער, חולה סכיזופרניה שלקה במחשבות שווא, כמי שהשמיע קולות "אוו אוו" וכמי שהיה נתון בהתקף פסיכוטי בשעה שניסה לדקור את האדם שמסר את התיאור). עם זאת, כפי שהובהר בפסיקה, עצם העובדה שאדם נראה "בשליטה" בעת ביצוע עבירה, אינה שוללת את האפשרות כי הוא היה נתון במצב נפשי פסיכוטי וכי פעל במצוות קולות פוקדים (השוו לע"פ 8220/02 ברוכים נ' מדינת ישראל, פ"ד נח(5) 724, 764-765 (2004), שם נאמר כי התנהגות מאורגנת, לרבות בעת תכנון המעשה וביצועו, אינה מלמדת בהכרח על העדר מחלה נפשית פעילה). בד בבד, "התנהגות מאורגנת מקימה סברה לחובתו של הנאשם, ועליו להציג נתונים לסתור" (דברי בעניין בחטרזה בפסקה 31; וראו בדומה בע"פ 3617/13 טייטל נ' מדינת ישראל, פסקה 42 (28.6.2016)).

20. לאחר ביצוע מעשה הדקירה, שב המערער לבית אמו. לדברי אחייניתו ששהתה בבית באותה שעה, המערער "נכנס לבית ואמר שהוא דקר מישהו, חבר או שכן שעובד

ליד הבית של סבתא שלי" (ת/15). לאחיינית לא היה משהו להוסיף לגבי התנהגותו של המערער או מצבו באותו הרגע.

21. בחלוף זמן קצר נעצר המערער ונלקח לתחנת המשטרה, שם נחקר פעמיים לגבי אירוע הדקירה, בהפרש של מספר שעות (המערער נחקר בקצרה פעם שלישית בשעות הערב, לגבי הפרת תנאי שחרורו בכך שהגיע לבית אמו). בדומה לסרטון אירוע הדקירה, גם צפייה בסרטוני החקירות אינה מספקת רמז למצב פסיכוטי בו היה נתון המערער באותם רגעים. המערער שיתף פעולה עם החוקרים, השיב לשאלותיהם, ואף התרגז עליהם כאשר ניסו לטעון כי רצה להרוג את המתלונן. חשוב לציין כי המערער לא טען בפני החוקרים כי פעל בהשפעת קולות כלשהם.

כך, בחקירתו הראשונה נשאל המערער מדוע דקר את המתלונן. תשובתו של המערער היתה כי כשבועיים-שלושה קודם לכן, הוא ביקש מהמתלונן כמה שקלים והמתלונן דיבר אליו לא יפה. כאשר נשאל המערער היכן דקר את המערער, השיב "באזור הבטן", וכשנשאל מדוע באזור הבטן, השיב "כדי שלא ימות, שלא ייפצע קשה..."", וכי מהסיבה הזו לא דקר אותו בגרון או בלב. המערער נשאל כמה פעמים דקר את המתלונן, והשיב פעם-פעמיים, שכן לאחר הפעם הראשונה המערער המשיך לדבר אתו והוא סבר שלא קרה למתלונן כלום, ולכן דקר אותו שוב. עם זאת, המערער הבהיר כי הפעם השניה לא היתה דקירה ממש, אלא שריטה, וכי הסכין לא נכנס לגופו של המערער. ניכר אפוא כי המערער זכר בצורה בהירה את אופן ההתרחשויות, וידע להסביר מדוע פעל כפי שפעל. אציין כי לא נעלם מעיניי שהמערער התעצבן על החוקר והתפרץ לעברו כשהחוקר הקשה עליו בשאלות לגבי המניע למעשה.

החקירה השניה נפתחה באמירה למערער כי הוא חשוד בניסיון רצח, ובתגובה שב המערער והסביר כי לא ניסה לרצוח את המתלונן; כי אם היה רוצה לרצוח אותו היה דוקר אותו בגרון; וכי כבר הסביר את הדברים לחוקר בתחילת החקירה. אציין כי כשנשאל המערער מתי תכנן את הדקירה, השיב כי תכנן זאת כמה דקות לפני ביצוע המעשה. המערער אישר כי המתלונן דיבר אליו לא יפה כשלושה שבועות לפני כן, אך טען שההחלטה לבצע את הדקירה היתה כמה דקות לפני המעשה, כשהמתלונן "עלה לו לראש". בדומה לחקירה הראשונה, המערער התרגז כשהחוקרים אמרו לו שניסה לרצוח את המתלונן, ואף התפרץ לעבר אחד החוקרים ("אתה אל תדליק אותי. אתה נראה לי אתה לא נורמאלי, אתה חוקר לא נורמאלי"). בנוסף, המערער אמר כי הוא יודע לזהות היטב היכן לדקור כדי לגרום לפציעה בלבד, וכי יש לו ידע "כמו של אלוהים" (לעניין

זה אפנה לעדותו של ד"ר אולמר, שראה בהתבטאות זו התרברבות מצד המערער – פרוטוקול מיום 10.5.2018 בעמ' 140-141).

22. ביום 6.8.2017, שלושה ימים לאחר האירוע, הועבר המערער לבדיקה במיון הפסיכיאטרי בכפר שאול. בתעודת חדר המיון נכתב על ידי ד"ר סבלב כי המערער מדווח על שמיעת קולות ולדבריו הוא "מדבר עם אלוהים דברים טובים" כשהוא נמצא לבד בחדר. עוד נכתב מפי המערער כי הוא ממשיך לקבל את הזריקה שלו באופן מסודר, וכי במקביל הוא משתמש בסמים על בסיס יום-יומי. עוד סיפר המערער כי הוא "מכיר את כל העבריינים הגדולים בארץ וזה מה שעושה אותו מיוחד וגם 'עבריין גדול'". בבדיקה נמצא המערער ללא הפרעות גסות במהלך החשיבה עם התמצאות תקינה בזהות ובמקום (נ/19). במכתב השחרור לפסיכיאטר המחוזי נכתב כי הרושם הוא שהמערער נמצא במצב פסיכוטי כרוני, והוא שוחרר בהעדר סימנים המחייבים אשפוז פסיכיאטרי מיידי (נ/18). יצויין כי גם בבדיקה זו, המערער לא ציין כי הוא שמע קולות הפוקדים עליו לדקור או כי ביצע את המעשה בהשפעה של קולות פוקדים.

שליחת המערער להסתכלות; חוות דעת המומחים לגבי מצבו

23. ביום 16.8.2017, כשבועיים לאחר אירוע הדקירה, במסגרת הדיון בבקשה לעצור את המערער עד תום ההליכים, הורה בית המשפט המחוזי לפסיכיאטר המחוזי ליתן חוות דעת לגבי כשירותו של המערער לעמוד לדין ואחריותו למעשה (החלטת כב' השופטת ח' מאק-קלמנוביץ במ"ת 26095-08-17). יום למחרת הועבר המערער להסתכלות שנמשכה אחד-עשר יום במרכז לבריאות הנפש איתנים, שעל בסיסה כתב ד"ר אולמר, המומחה מטעם הפסיכיאטר המחוזי, את חוות דעתו (ת/1א). בחוות הדעת, תחת הכותרת "התייחסות לאישומים נגדו בתיק הנוכחי", נכתב כדלקמן:

> "בבדיקות חוזרות מסר גרסאות שונות בנוגע לשימוש בסמים ובנוגע לאירוע הדקירה, פעם אמר לא השתמש בסמים בימים שקדמו לדקירה ופעם מסר שביום הדקירה השתמש בסמים. כאשר היה נשאל מדוע דקר את [המתלונן] היה עונה בגלל הקולות. כאשר הבדיקה התארכה סיפר שהרגיש במצוקה – אימו הוציאו נגדו צו הרחקה, ישן בחדר ללא שירותים ומקלחת אצל השכן, בבוקר היה מקבץ נדבות ודורש כסף מאימו, קונה בכסף סמים ואחר כך לא היה נשאר לו כסף לסיגריות. הרגיש שבגלל שאין לו כסף הוא כמו אסיר בשכונה שלו. סיפר כי הוא מכיר את [המתלונן] שנים רבות, בעבר היה מוכר לו תכשיטים שהיה גונב 'הוא ממזר יש לו כסף' לכן התרגז עליו מכיוון ש[המתלונן] היה לעתים מדבר אליו בזלזול

> ונותן לו שקלים בודדים או שמסרב לתת לו כסף כשהנבדק בקש ממנו. חשב שאם ידקור אותו יגיע לכלא יהיה לו קל יותר. [...] כשנשאל מדוע לא סיפר על הקולות בבדיקות לאחר מעצרו ובחקירות המשטרה ענה 'זה נראה לי לא חשוב'".

בפרק ה"דיון וסיכום" של חוות הדעת, ד"ר אולמר ציין כי בכל ההזדמנויות בהן נחקר המערער במשטרה ונבדק בחדרי מיון במהלך השבועות לפני ההסתכלות, לא עלה מניע פסיכוטי למעשיו והוא דיבר באופן מאורגן, ואם דיווח על "שמיעת קולות" הרי שדיווחים אלו היו בשולי הדברים ללא קשר לאירועים בגינם הואשם. ד"ר אולמר הוסיף כי הפעם הראשונה שבה טען המערער כי ביצע את הדקירה בהשפעת קולות, היתה כאשר הגיע להסתכלות לצורך כתיבת חוות הדעת. עוד עמד ד"ר אולמר על התחושות הקשות שהביע המערער, שחש שהוא נמצא בתחתית הסולם החברתי; על כעסו כלפי המתלונן שהתייחס אליו בזלזול; ועל כך שחשב שעדיף לו להיות בכלא – שם מעמדו החברתי טוב יותר מאשר בקהילה. כן צוין כי לאחר הגעתו של המערער להסתכלות, הוא מסר כי התנאים בבית החולים עדיפים על תנאי הכלא. בסיכומו של דבר, התרשמותו של ד"ר אולמר מהמערער היתה כי הוא –

> "משתמש בתסמינים פסיכוטיים שהוא מכיר על מנת להסיר ממנו אחריות למעשה ולחמוק מעולו של החוק. בנוסף יש רושם שהנבדק מעצים באופן מכוון את הסימפטומים כדי לחזק אצל הבודקים את הרושם למחלתו, זאת ע"י דיווחים צבעוניים כגון שהוא רואה את טראמפ בא אליו ומלביש אותו וכדומה (דיווחים לא אופייניים למחלת נפש ושאינם מוכרים מעברו של הנבדק).
>
> לא סביר כי הנבדק ביצע מעשה כה קשה של דקירת אדם מתוך מצב פסיכוטי תוך שהוא מתאר כי מדי פעם הוא רואה את הנשיא טראמפ או את הרב עובדיה מגיעים אליו – ומעשה הדקירה יהיה הסימפטום ההתנהגותי הפסיכוטי היחיד שנצפה בתקופה האחרונה".

מסקנתו של ד"ר אולמר היתה אפוא כי המערער לא ביצע את העבירות המיוחסות לו מפאת מחלתו הנפשית.

24. יש לציין כי במהלך ההסתכלות, נעשתה פנייה מטעם בית החולים איתנים לד"ר גרינברג, הפסיכיאטר המטפל של המערער בקהילה. ד"ר גרינברג מסר כי המערער מוכר למרפאה מזה שנים רבות, כי הוא נבדק פעמים רבות, וכי הוא מקשה מאד על אמו הקשישה ומבקש ממנה כסף לסמים. ד"ר גרינברג ציין כי המערער מגיע למרפאה ונבדק

הרבה, כי לפעמים הוא מבטא מחשבות שווא, וכי מצבו מושפע מאד על ידי צריכת הסמים שלו. ד"ר גרינברג סיכם את הדברים בכך ש"לאורך השנים שהוא מבקר במרפאה, לא התרשמתי מאדם במצב פסיכוטי פעיל, אלא בהפרעת אישיות אנטיסוציאלית עם התמכרות לסמים" (נ/17 מיום 22.8.2017).

25. בעדותו בבית המשפט, ד"ר אולמר היה נחרץ כי הגרסאות שהעלה המערער בתקופת ההסתכלות, ולפיהן דקר בשל שמיעות קולות פוקדים, אינן נכונות (פרוטוקול מיום 6.5.2018 בעמ' 46). לדברי ד"ר אולמר, כאשר אדם דוקר מישהו בשל קולות פוקדים, בשעה שהוא עצמו אינו מעוניין לדקור אך הוא לא מסוגל להימנע מכך, אזי מדובר במצב "מאד מאד קשה" שבו הבן אדם אמור להיות נסער, והציפייה היא כי יהיו אלמנטים נוספים בהתנהגותו שישקפו את מצבו הקשה (שם בעמ' 36-37; וכן בפרוטוקול מיום 10.5.2018 בעמ' 137). בנוסף, ד"ר אולמר התייחס לסימפטומים שתיאר המערער במהלך ההסתכלות, בכללם הזיות ראיה (הלוצינציות), כגון טראמפ שמגיע להלביש אותו והרב עובדיה שמגיע אליו בלילה. לדברי ד"ר אולמר, תיאורים כה רב חושיים ותיאטרליים (ראיה, שמיעה, חוויה) מתרחשים אצל אנשים הנתונים במצב פסיכוטי מאד סוער, קשה ומתמשך; וכי מדובר בתסמינים מאוד לא שכיחים, שאינם מתיישבים עם מצבו של המערער במהלך הבדיקות שנערכו לו, בחקירה במשטרה ובהתנהלותו במהלך האשפוז. ד"ר אולמר הוסיף כי הזיות מסוג זה יכולות להתרחש סביב שימוש בסמים, וכי הוא מעריך שהמערער מסר תיאורים מוגזמים על תסמינים שככל הנראה חווה בעבר על רקע של שימוש בסמים (פרוטוקול מיום 6.5.2018 בעמ' 36, וכן בפרוטוקול מיום 10.5.2018 בעמ' 146, 152-153, 163-164).

ד"ר אולמר התייחס בעדותו לרישומו של ד"ר סבלב, הרופא שבדק את המערער ביום 6.8.2018 במיון הפסיכיאטרי בכפר שאול, בו נאמר כי הרושם הוא שהמערער נמצא במצב פסיכוטי כרוני. ד"ר אולמר הסביר כי התרשמות זו אינה עומדת בסתירה לחוות דעתו. לדבריו, סכיזופרניה היא מחלה כרונית, וישנם מטופלים הסובלים מתסמינים פסיכוטיים ברמה נמוכה באופן ממושך במשך רוב הזמן, שאינם משפיעים על התנהלותם היומיומית, אינם מצריכים אשפוז ואינם מהווים גורם לביצוע עבירות. אצל חולים אלו ניתן להסתפק במעקב וטיפול. ד"ר אולמר הסביר כי מצב פסיכוטי כרוני מתייחס לתקופה ממושכת, ולא ניתן לקבוע זאת על בסיס בדיקה חד פעמית. לכן, כאשר מדובר באבחנה בדבר קיומו של מצב כרוני, יש להעדיף את התרשמותו של הפסיכיאטר המטפל על פני התרשמות חד פעמית. לדברי ד"ר אולמר, על בסיס ההסתכלות והחומר הרפואי בענייננו של המערער, לרבות התרשמותו של ד"ר גרינברג, המערער סובל כנראה ממצב פסיכוטי

אפיזודי, לא כרוני (פרוטוקול מיום 6.5.2018 בעמ' 31, 35, 62; פרוטוקול מיום 10.5.2018 בעמ' 127-130).

26. אל מול חוות דעתו של ד"ר אולמר, הוגשה מטעם המערער חוות דעת של ד"ר פוקס. ד"ר פוקס נפגש עם המערער בבית הסוהר כשלושה חודשים וחצי לאחר אירוע הדקירה, לפגישה שנמשכה כשעה. בחוות הדעת נאמר כי התנהגותו המאורגנת של המערער בחקירה אינה שוללת את הסבירות שהוא פעל במצוות קולות פוקדים; כי התנהלותו המאורגנת בהסתכלות נבעה כנראה מכך שהוא קיבל טיפול תרופתי אנטי פסיכוטי; וכי הדברים שמסר המערער בחקירה, ולפיהם המתלונן דיבר אליו לא יפה מספר שבועות לפני האירוע, "לא נראית הגיונית אך קיימת אפשרות שאז גילה גישה פרנואידית כלפי המתלונן". עוד ציין ד"ר פוקס כי כששאל את המערער מדוע לא סיפר על הזיות השמיעה בחקירה במשטרה, המערער השיב כי "לא חשב שזה חשוב מאחר שהם לא רופאים". בסיכום הדברים כתב ד"ר פוקס כי קיים ספק סביר שמחלתו הנפשית של המערער, בעיקר הזיות השמיעה, גרמו לאי יכולתו להימנע מביצוע המעשה.

27. במישור הדיוני, יש להעיר כי חוות דעתו של ד"ר אולמר לא הוגשה מטעם התביעה, אלא מדובר בחוות דעת נייטרלית שהוגשה על פי החלטת בית המשפט. משכך, בית המשפט המחוזי דחה את בקשת באת כוח המדינה לאפשר לה לשוחח עם ד"ר אולמר לפני מתן עדותו בבית המשפט, וקבע כי שני הצדדים יהיו רשאים לחקור את ד"ר אולמר בחקירה נגדית (החלטה מיום 22.4.2018).

ניתוח הממצאים

28. למקרא חוות דעתם של שני המומחים ופרוטוקול החקירות שלהם, מקובלת עלי קביעתו של בית המשפט המחוזי כי יש לאמץ את חוות דעתו של ד"ר אולמר, שנכתבה לאחר הסתכלות שנמשכה אחד-עשר יום. אף לטעמי מדובר בחוות דעת מנומקת ומבוססת, ואף אני סבור כי ד"ר אולמר סיפק בעדותו המקיפה – שהתארכה על פני שתי ישיבות – מענה לתהיות שהציפה בפניו באת כוחו של המערער. זאת, להבדיל מחוות דעתו של ד"ר פוקס, שלא כללה ניתוח מפורט של הדברים והתבססה על מפגש קצר עם המערער; וכן להבדיל מעדותו של ד"ר פוקס בבית המשפט, לגביה נקבע כי לא סיפקה מענה מקיף וברור לשאלות שהפנתה אליו באת כוח המדינה (פסקה 72 לפסק דינו של בית המשפט המחוזי). בנסיבות אלו, אף איני נדרש להלכת אי ההתערבות של ערכאת הערעור, החלה ביתר שאת מקום בו הערכאה הדיונית ביכרה חוות דעת מומחה אחת על פני האחרת בשאלה מקצועית או בשאלה שברפואה (ראו ע"פ 10166/09 פלונית נ' מדינת

ישראל, פסקה 25 והאסמכתאות שם (11.10.2010)). אוסיף, כי לא מצאתי פגם שנפל בחוות הדעת, באופן עריכתה או בהתבטאות של בית המשפט המחוזי ביחס אליה, שבגינו לא ניתן לאמצה.

29. פתחנו ואמרנו כי השאלה הטעונה הכרעה היא מה היה מצבו של המערער במועד ביצוע הדקירה, וכי לצורך הכרעה זו עלינו להסתייע גם בראיות לגבי מצבו לפני אירוע הדקירה ולאחריו. לטעמי, ניתוח הראיות לגבי מצבו הנפשי של המערער אינו מותיר ספק סביר בשאלת אחריותו לביצוע הדקירה. אכן, המערער לוקה בסכיזופרניה; הוא התלונן בשנים האחרונות על שמיעת קולות, לרבות קולות האומרים לו לדקור (אפיזודות משנת 2010 ו-2016); ובשבועות שלפני אירוע הדקירה חלה התדרדרות במצבו. ברם, מן העבר השני, נזקפות לחובת המערער שורה ארוכה של ראיות ואינדיקציות, השוללות את התזה כי הוא ביצע את מעשה הדקירה בעקבות מצב פסיכוטי ששלל ממנו את היכולת להימנע מכך. נשוב ונפרטן באופן טלגראפי:

א. לפני האירוע:

(-) לאחר האירוע הראשון, המערער נבדק במיון הפסיכיאטרי ושוחרר לביתו בהעדר סימנים פסיכוטיים פעילים ובהעדר סיבה לאשפוז דחוף;

(-) שלושה ימים לפני אירוע הדקירה, המערער הלך למרפאה, נבדק, נמצא במצב נפשי יציב, וקיבל את הזריקה התקופתית שלו;

(-) יום אחד לפני אירוע הדקירה, בית משפט השלום האריך את תנאי שחרורו של המערער עד תום ההליכים בגין האירוע הראשון (תנאים אלו כללו הרחקה מבית אמו, שבגינם נאלץ ללון במחסן של חברו שהיה נטול מקלחת ושירותים). החלטה זו גרמה למערער להתעצבן. יום למחרת המערער דקר את המתלונן.

(-) בבוקר יום האירוע המערער אמר לאמו ש"לא טוב לו", ושבכוונתו לדקור מישהו ולחזור לבית הסוהר.

ב. במהלך האירוע ובסמוך לאחריו:

(-) על פי צפייה בסרטון אירוע הדקירה, לא ניתן לזהות סימנים המעידים על מצב פסיכוטי פעיל בו היה נתון המערער.

(-) מיד לאחר אירוע הדקירה המערער חזר לבית אמו. איש מבין האנשים ששהו בבית באותו הזמן (אמו, אחייניתו), לא מסר כי המערער התנהג בצורה משונה.

(-) בחקירות שנערכו למערער במשטרה באותו היום, המערער התנהג בצורה ענייינית, השיב לשאלות החוקרים, פירט במדויק היכן וכיצד דקר את המערער, והסביר

שהמערער דיבר אליו לא יפה כשבועיים-שלושה קודם לכן. צפייה בסרטוני החקירות אינה מלמדת על מצב פסיכוטי בו היה נתון המערער.

(-) המערער לא הזכיר בפני חוקרי המשטרה טענה בדבר שמיעת קולות, ולא העלה בפניהם את הטענה כי פעל במצוות קולות פוקדים.

(-) בבדיקה שנערכה למערער שלושה ימים לאחר האירוע במיון הפסיכיאטרי בכפר שאול, המערער אמנם הזכיר כי הוא שומע קולות, אך לא העלה את הטענה כי פעל במצוות קולות פוקדים. המערער שוחרר בהעדר סימנים המחייבים אשפוז פסיכיאטרי מיידי.

30. בנוסף לאמור לעיל, יש להזכיר את הנקודות הבאות:

(-) המערער עצמו התייחס בעבר לקולות הפוקדים שהוא שומע, והבהיר כי הוא אינו נשמע להם מאחר שהוא לא מעוניין לחזור לבית הסוהר. דבריו אלו של המערער מלמדים על יכולתו לבחור אם להישמע להם אם לאו.

(-) הרופא המטפל של המערער, ד"ר גרינברג, המטפל במערער שנים רבות, כתב כי לא התרשם מאדם במצב פסיכוטי פעיל, אלא מהפרעת אישיות אנטיסוציאלית עם התמכרות לסמים.

(-) הפעם הראשונה בה העלה המערער את הטענה כי פעל במצוות קולות פוקדים, היתה כשבועיים לאחר אירוע הדקירה, בעת שנשלח להסתכלות. לעניין זה, גם אם נקבל את ההנחה כי המערער לא רצה "לנדב" תסמינים באוזני חוקרי המשטרה (ראו, למשל, עדותו של ד"ר פוקס בעמ' 210-212 לפרוטוקול מיום 25.12.2018, וכן עדותו של ד"ר אולמר בעמ' 166-167 לפרוטוקול מיום 10.5.2018), אין בכך כדי להסביר מדוע לא סיפר על כך לפסיכיאטר שבדק אותו שלושה ימים לאחר האירוע במיון הפסיכיאטרי בכפר שאול, ומדוע המתין שבועיים עד שסיפר על כך לראשונה.

(-) ד"ר אולמר, שכתב את חוות דעתו על בסיס הסתכלות על המערער שנמשכה 11 יום, קבע באופן חד משמעי שהמערער לא ביצע את המעשה בשל קולות פוקדים ששללו ממנו את היכולת להימנע מכך. ד"ר אולמר התרשם שהמערער העצים באופן מכוון את הסימפטומים ומסר תיאורים מוגזמים שאינם אופייניים למחלתו, והכל במטרה לחזק את הרושם לגבי מחלתו.

31. לבסוף, ולא אחרון בחשיבותו, אזכיר חלקים מעדותו של המערער עצמו (פרוטוקול מיום 22.11.2018). המערער העיד בפתח עדותו כי הוא יודע להבחין בין קולות אמיתיים לקולות שאינם אמיתיים (עמ' 110); כי במקרה דנן הוא הסכים להישמע לקולות מאחר ש"נמאס לי להיות בחוץ, נמאס לי מהבית, נמאס לי מהטלוויזיה, נמאס לי מעצמי, לא רוצה לחיות, רוצה למות" (עמ' 121); וכי במשך חמש שנים התאפק וגבר על

הקולות (עמ׳ 177). עוד סיפר המערער כי המתלונן העליב אותו ו״עשה עליו דאווין״ (עמ׳ 132). כשנשאל המערער מדוע לא סיפר לחוקרים על הקולות ששמע, הוא השיב תחילה כי המשטרה לא יכולה לעזור (עמ׳ 123), ואילו בהמשך העיד כי לא סיפר זאת לחוקרים משום ששכח (עמ׳ 166). בסיכומו של דבר, בית המשפט המחוזי התרשם לשלילה מעדותו של המערער ומצא אותה מניפולטיבית (פסקה 72 סיפא לפסק הדין). במסקנה זו – המבוססת על התרשמות בלתי אמצעית מן המערער – איני רואה להתערב.

32. כפי שהובהר בפסיקה וכפי שציינו בראשית הדברים, כדי להיכנס בגדרו של סייג אי השפיות, לא די בכך שאדם לוקה במחשבות שווא ולא די בשמיעת קולות על מנת להגיע למסקנה כי נגרעה באופן ממשי יכולתו להימנע מביצוע העבירה (ראו והשוו לעניין בחטרזה, פסקה 31 סיפא), ולכך יש להוסיף גם את דרישת הקשר הסיבתי. במקרה שלפנינו, התמונה המתקבלת מן המקובץ לעיל אינה מותירה מקום לספק סביר. ראשית, התנהלותו של המערער מעוררת סימני שאלה של ממש לגבי עצם טענתו כי שמע קולות הפוקדים עליו לדקור בסמוך לפני הדקירה. שנית, גם אם נניח לטובת המערער כי הוא אכן שמע קולות כאמור, הוכח כי המערער ידע להבחין בין קולות אמיתיים לקולות שווא; כי כוח הבחירה אם להישמע לקולות היה נתון בידו; וכי מעשה הדקירה לא בוצע בעקבות מצב פסיכוטי ששלל מהמערער את היכולת להימנע מעשיית המעשה. אשר על כן, דין הערעור על הכרעת הדין להידחות.

הערעור על גזר הדין

33. בית המשפט המחוזי השית על המערער עונש של 56 חודשי מאסר בפועל, 10 חודשי מאסר על תנאי ופיצוי למתלונן בסך 20,000 ₪. לאחר עיון בטענות הצדדים, בתסקיר נפגע העבירה ובאסמכתאות שהגישו הצדדים, איני סבור כי יש עילה המצדיקה את התערבותנו בגזר הדין. מעשה הדקירה הוביל לפציעה חמורה של המתלונן, על לא עוול בכפו, ובנקל יכול היה לגרום לנזק חמור בהרבה. המערער עצמו בעל עבר פלילי מכביד ביותר, לרבות בגין עבירות אלימות, והוא ריצה עונשי מאסר המצטברים יחדיו לתקופה בת שנים ארוכות. מנגד, ובניגוד לטענת באת כוח המערער, בית המשפט המחוזי לקח בחשבון את העובדה שהוא סובל ממחלת נפש, ושקל לטובתו את העובדה ש״מידת ההבנה והשליטה של המערער על מעשהו היתה מוגבלת במידה מסוימת״ (פסקה 25 לגזר הדין). בסיכומו של דבר, בהתחשב במכלול נסיבות העניין, העונש שהושת על המערער אינו נוטה לחומרא ואינו מצדיק את התערבותנו.

באשר לרכיב הפיצוי, הלכה עמנו כי סכום הפיצוי הנפסק לנפגעי עבירה אינו קשור מטבעו ליכולתו הכלכלית של החייב (ראו מן העת האחרונה: ע"פ 9882/17 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 43 והאסמכתאות שם (16.4.2019); ע"פ 1993/18 עלי נ' מדינת ישראל, פסקה 18 והאסמכתאות שם (23.1.2020)). לפיכך, ובהינתן מצבו של המתלונן והקשיים עמם נאלץ להתמודד בעקבות האירוע, כפי שאלו מתוארים בתסקיר נפגע העבירה, אין מקום להפחית מסכום הפיצוי.

סוף דבר

34. כפי שפורט בהרחבה לעיל, לא נתמלאו במקרה דנן התנאים הנדרשים-המצטברים לצורך החלת סייג אי השפיות המעוגן בסעיף 34ח לחוק העונשין, ובדין הורשע המערער בעבירה של חבלה בכוונה מחמירה. באשר לגזר הדין, אין עילה להתערב בעונש שהושת על המערער בבית המשפט המחוזי, לא לגבי רכיב המאסר ולא לגבי רכיב הפיצוי שהושת עליו לטובת נפגע העבירה.

אשר על כן, אציע לחבריי לדחות את הערעור על כל חלקיו.

ש ו פ ט

<u>השופט ג' קרא</u>:

אני מסכים.

ש ו פ ט

<u>השופטת י' וילנר</u>:

אני מסכימה.

ש ו פ ט ת

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט י' עמית.

ניתן היום, ז' באדר התש"ף (3.3.2020).

ש ו פ ט ש ו פ ט ש ו פ ט ת